

Redakcja naukowa

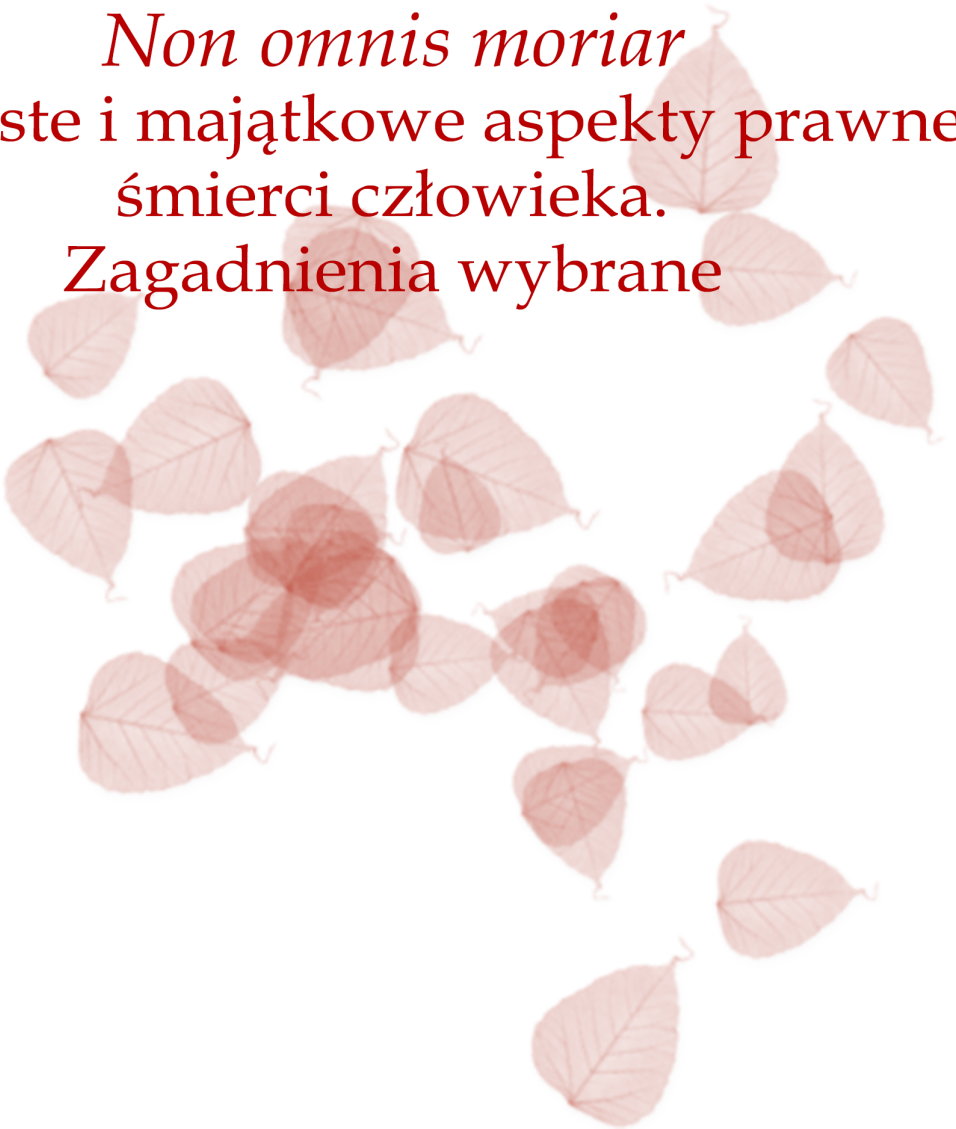
Jacek Gołaczyński

Jacek Mazurkiewicz

Jarosław Turłukowski

Daniel Karkut

Non omnis moriar
Osobiste i majątkowe aspekty prawne
śmierci człowieka.
Zagadnienia wybrane

Oficyna Prawnicza

Non omnis moriar
Osobiste i majątkowe aspekty prawne
śmierci człowieka.
Zagadnienia wybrane

Pod redakcją naukową
Jacka Gołaczyńskiego
Jacka Mazurkiewicza
Jarosława Turłukowskiego
Daniela Karkuta

WROCŁAW 2015

Recenzent

dr hab. Marek Świerczyński, prof. UKSW

Wydawca

Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

Redakcja techniczna

Oficyna Prawnicza

Skład i łamanie

Oficyna Prawnicza

Producent

Oficyna Prawnicza

www.oficynaprawnicza.pl

e-mail: biuro@oficynaprawnicza.pl

Oficyna Prawnicza

ISBN 978-83-62832-08-8

Oficyna Prawnicza - wszelkie prawa zastrzeżone. Żadna część tej książki nie może być powielana ani rozpowszechniana za pomocą urządzeń elektronicznych, mechanicznych, kopiujących, nagrywających i innych, bez pisemnej zgody wydawcy.

SPIS TREŚCI

Wstęp	24
-------------	----

Piotr Adamczewski

Usługi cmentarne a prawo ochrony konkurencji – polemika ze stanowiskiem wyrażonym w artykule „Świadczenie usług cmentarnych i pogrzebowych a uprawnienia zarządcy cmentarza w świetle ustawy antymonopolowej”	28
---	----

Bołat Ž. Ajtimow

Specyfika dziedziczenia w związku ze śmiercią jednego z założycieli fundacji zgodnie z ustawodawstwem Kazachstanu	42
---	----

Ewelina Bachera, Hanna Chmielewska, Bartosz Smółka

Międzynarodowy transport zwłok – postulaty <i>de lege lata</i> i <i>de lege ferenda</i>	50
---	----

Aleksiej W. Barkow, Roman J. Graczew

O tendencjach i perspektywach rozwoju rosyjskiego ustawodawstwa o pochówku i branży pogrzebowej	67
---	----

Łukasz Błaszczak

Wątpliwości wokół czynności sądowych w razie śmierci strony pozwanej po wniesieniu przeciwko niej pozwu, ale przed doręczeniem jej odpisu	79
---	----

Barbara Borzymowska

Inaczej, tak samo? – Umieranie zwierząt	101
---	-----

Joanna Buchalska

Ochrona nazwiska osoby zmarłej użytego w znakach towarowych	111
--	-----

Ryszard Czerniawski

Problematyka prawa funeralnego w działalności Rzecznika Praw Obywatelskich..... 126

Krzysztof Czub

Dobra i prawa osobiste po śmierci twórcy (na podstawie kodeksu cywilnego, prawa autorskiego i prawa własności przemysłowej)..... 132

Katarzyna Anna Dadańska, Adriana Tomczyk

Kontrowersje wokół prawa do grobu..... 150

Wojciech Dubis, Marta Daćków

Prawo do bycia zapomnianym w internecie – za życia i po śmierci?... 174

Rafał Dubowski

Non omnis moriar. Pobranie narządów zmarłego do przeszczepu w prawie hiszpańskim na tle prawa polskiego..... 189

Andrzej Dzikowski

Obrzędy pogrzebu biskupa Rzymu. Między *requiem* a radością płynącą ze zmartwychwstania Jezusa 210

Paweł Fiktus

Prawno-historyczne aspekty problematyki miejsc pamięci w polskim systemie prawnym..... 226

Kinga Flaga-Gieruszyńska

Postępowanie sądowe w sprawach o uznanie za zmarłego – wybrane zagadnienia 246

Teresa Gardocka

Czy zwłoki ludzkie są rzeczą i co z tego wynika? 268

Grzegorz Gorczyński

Istota polecenia testamentowego i jego zaskarżalność 281

Łukasz Goździaszek

Likwidacja tożsamości na portalu społecznościowym..... 298

Joanna Haberk

Realizacja kultu pamięci bliskiej osoby zmarłej w zakresie
decydowania o sposobie pochówku osoby pozostającej
w związku partnerskim..... 310

Oleg A. Halabudenko

Reżim prawny organów, tkanek, komórek i ciała ludzkiego
po śmierci 325

Adam Jakusiewicz

Problematyka pochówków oraz kultu zmarłych w orzecznictwie
Europejskiego Trybunału Praw Człowieka 342

Julian Jezioro

Ochrona prawa do integralności utworu architektonicznego *post mortem auctoris* – wybrane zagadnienia..... 363

Piotr Jurek

„Zgon” czy zanikanie przedmiotu „Historia państwa i prawa
Polski” na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu
Wrocławskiego..... 381

Maria A. Kapustina

Pośmiertne dawstwo: zagadnienia regulacji prawnych..... 399

Daniel Karkut

Naruszenie kultu pamięci osoby zmarłej w wirtualnym świecie gry
komputerowej (?)..... 416

Tadeusz Kocowski

Działalność gospodarcza zakładów i przedsiębiorców w dziedzinie świadczenia usług pogrzebowych 428

Piotr Kostański

Ochrona *post mortem* prawa do autorstwa wynalazku 447

Pavel Koukal

Majątkowe i osobiste prawa zmarłego twórcy w Republice Czeskiej... 473

Filip Křepelka

Śmierć zagranicą – ramy prawne i praktyka..... 488

Michał Krzewicki

Kult pamięci zmarłej osoby publicznej jako dobro osobiste..... 508

Anna Kubiak

Prawne i ekonomiczne aspekty polskiej branży funeralnej – spojrzenie antropologa 520

Joanna Kuźmicka-Sulikowska

Zapis windykacyjny a realizacja woli testatora. Rozważania na tle wybranych rozwiązań prawnych..... 533

Monika Lewandowicz-Machnikowska

Zasiłki pogrzebowe i inne świadczenia na pokrycie kosztów pogrzebu i upamiętnienia osoby zmarłej 554

Artur Ławniczak

Umieranie państwa 567

Włodimir E. Makoda

Zagadnienia ochrony osobistych (niemajątkowych) praw własności intelektualnej po śmierci autora. Aspekt cywilnoprawny 586

Paulina Marczak

Poszanowanie godności osoby zmarłej a działalność funeralna – zagadnienia wybrane 596

Elwira Marszałkowska-Krześ, Izabella Gil

Następstwo procesowe – zagadnienia wybrane i polemiczne 610

Jacek Mazurkiewicz

Niepożądani czerwonoarmiści, ignorowani niemieccy antyfaszyści i honorowani esesmani. O statusie prawnym i realiach grobów oraz cmentarzy wojennych radzieckich i niemieckich w Polsce 622

Jan Mazurkiewicz

Następstwa cykliczności płciowej kobiet a ważność testamentów samobójczyń..... 644

Maciej Obrębski

Ochrona dóbr osobistych związanych z osobami zmarłymi w świetle orzecznictwa..... 653

Jewgienij A. Riabokon

Obowiązek spadkobierców do kompensowania wydatków na utrzymanie, pielęgnację, leczenie i pogrzeb spadkodawcy a sukcesja prawna: korelacja pojęć 669

Marcin Rosegnal

Planistyczne problemy lokalizacji cmentarza 691

Joanna Studzińska

Realizacja woli spadkodawcy a postępowanie działowe 712

Paweł Szulewski

Śmierć 2.0 – problematyka dóbr cyfrowych *post mortem*..... 731

Piotr Szymaniec

Doczesne szczątki Jeremy’ego Benthama a zasada użyteczności.
Prawa osób zmarłych i stosunek do religii w Benthamowskim
utilitaryzmie 750

Monika Tenenbaum-Kulig

Użycie terenu cmentarnego na inny cel według ustawy
z 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych 772

Jarosław Turłukowski

Instytucja polecenia testamentowego w prawie krajów Wspólnoty
Niepodległych Państw na tle prawa polskiego 793

Anna Tworkowska-Baraniuk

Sztuczna inseminacja nasieniem zmarłego dawcy – wątpliwości
natury prawnej i etycznej 811

Grzegorz Tylec

Dobra osobiste a inne dobra o charakterze osobistym chronione
post mortem 825

Sanawbar W. Urunowa

Ochrona osobistych niemajątkowych praw autorów *post mortem*
w Tadżykistanie 840

Michał Wojdała

Procesowe skutki śmierci pełnomocnika procesowego
w postępowaniu cywilnym..... 850

Oleg A. Zajcew, Roman J. Graczew

Umowa *inter vivos* dotycząca świadczenia usług pogrzebowych
w systemie zobowiązań pogrzebowych 864

Piotr Zakrzewski

Wejście spadkobierców współnika do spółki cywilnej
na jego miejsce 874

Maria Zaporowska, Zofia Zaporowska

Wakuf cmentarny. Zarys problematyki prawnej 900

Katarzyna Zoń

Sprzeciw na pobranie komórek, tkanek lub narządów *post mortem*
w przypadku osób małoletnich 919

СОДЕРЖАНИЕ

Вступительное слово	24
---------------------------	----

Piotr Adamczewski

Ритуальные услуги на кладбище и право охраны конкуренции – полемика с позицией выраженной в статье „Оказание ритуальных услуг на кладбище и похоронных услуг в связи с полномочиями управляющего кладбищем в свете антимонопольного закона”	28
---	----

Болат Ж. Айтимов

Особенности наследования в связи со смертью одного из учредителей фонда по законодательству Республики Казахстан.....	42
--	----

Ewelina Bachera, Hanna Chmielewska, Bartosz Smółka

Международная перевозка останков – предложения <i>de lege lata</i> и <i>de lege ferenda</i>	50
--	----

Алексей В. Барков, Роман Ю. Грачев

О тенденциях и перспективах развития российского законодательства о погребении и похоронном деле	67
---	----

Łukasz Błaszczak

Сомнения по поводу судебных действий в случае смерти ответчика после внесения иска против него, но перед вручением его копии	79
--	----

Barbara Borzymowska

По-другому, также? – Умирание зверей.....	101
---	-----

Joanna Buchalska

Охрана фамилии умершего лица использованной в товарных знаках	111
--	-----

Ryszard Czerniawski

Проблематика похоронного права в деятельности Уполномоченного по правам человека	126
---	-----

Krzysztof Czub

Личные интересы и права после смерти автора (на основании гражданского кодекса, закона об авторском праве и закона о промышленной собственности)	132
--	-----

Katarzyna Anna Dadańska, Adriana Tomczyk

Споры по поводу права на место погребения	150
---	-----

Wojciech Dubis, Marta Daćków

Право на забвение в интернете - на время жизни и после смерти?.....	174
--	-----

Rafał Dubowski

<i>Non omnis moriar</i> . Извлечение органов умершего для трансплантации в испанском праве на фоне польского права ...	189
---	-----

Andrzej Dzikowski

Обряд похорон епископа Рима. Между скорбью и радостью Воскресения Христова.....	210
--	-----

Paweł Fiktus

Юридикo-исторические аспекты проблематики касающейся мест памяти в польской правовой системе	226
---	-----

Kinga Flaga-Gieruszyńska

Судебный процесс об объявлении лица умершим – отдельные вопросы	246
--	-----

Teresa Gardocka

Являются ли человеческие останки вещью и что из этого следует? 268

Grzegorz Gorczyński

Сущность завещательного возложения и возможность требования его исполнения в судебном порядке 281

Łukasz Goździaszek

Ликвидация профиля лица на общественном интернет-портале 298

Joanna Haberk

Реализация культа памяти о близком умершем в сфере принятия решения о похоронах лица, состоящего в партнерском союзе 310

Олег А. Халабуденко

Правовой режим органов, тканей и клеток человека после смерти 325

Adam Jakuszewicz

Проблематика погребений и культа умерших в судебных решениях Европейского суда по правам человека 342

Julian Jezioro

Охрана права на неприкосновенность архитектурного произведения *post mortem auctoris* – избранные вопросы 363

Piotr Jurek

„Смерть” или отмирание предмета „История государства и права Польши” на факультете права, администрации и экономики Вроцлавского университета 381

Мария А. Капустина

Посмертное донорство: проблемы правового регулирования..... 399

Daniel Karkut

Нарушение охраны памяти лица, умершего в виртуальном мире компьютерной игры (?) 416

Tadeusz Kocowski

Хозяйственная деятельность предприятий и предпринимателей в области предоставления похоронных услуг 428

Piotr Kostański

Охрана *post mortem* авторского права на изобретение..... 447

Pavel Koukal

Экономические и моральные права умершего автора в Чешской Республике 473

Filip Křepelka

Смерть за границей – юридические рамки и практика..... 488

Michał Krzewicki

Культ памяти умершего публичного лица как личное неимущественное право..... 508

Anna Kubiak

Правовые и экономические аспекты польского похоронного дела - взгляд антрополога 520

Joanna Kuźmicka-Sulikowska

„*Legatum per vindicationem*” и исполнение воли завещателя. Рассуждения на фоне избранных правовых решений..... 533

Monika Lewandowicz-Machnikowska

Помощь на похороны и иные выплаты на покрытие стоимости похорон и увековечивания умершего лица..... 554

Artur Ławniczak

Умирание государства..... 567

Володимир Є. Макода

Проблемы охраны и защиты личных (неимущественных) прав интеллектуальной собственности после смерти автора. Гражданско-правовой аспект 586

Paulina Marczak

Уважение достоинства умершего и ритуальные услуги – отдельные вопросы..... 596

Elwira Marszałkowska-Krześ, Izabella Gil

Процессуальное правопреемство – избранные дискуссионные проблемы..... 610

Jacek Mazurkiewicz

Нежелательные красноармейцы, игнорируемые немецкие антифашисты и почитаемые эсэсовцы. О правовом статусе и реалиях могил, а также военных советских и немецких кладбищ в Польше 622

Jan Mazurkiewicz

Последствия половой цикличности женщин и действительность завещаний самоубийц..... 644

Maciej Obrębski

Охрана личных неимущественных прав связанных с умершими лицами в свете судебных решений 653

Евгений А. Рябоконь

Обязанность наследников возместить затраты на содержание, уход, лечение и погребение наследодателя и правопреемство: соотношение понятий..... 669

Marcin Rosegnal

Проблемы планирования размещения кладбища 691

Joanna Studzińska

Реализация воли наследодателя и процесс раздела наследства ... 712

Paweł Szulewski

Смерть 2.0 – вопросы цифровых неимущественных прав *post mortem* 731

Piotr Szymaniec

Тленные останки Иеремии Бентама и принцип полезности. Права умерших лиц и отношение к религии в утилитаризме Бентама 750

Monika Tenenbaum-Kulig

Использование территории кладбища в иных целях согласно закона от 31 января 1959 г. „О кладбищах и погребении умерших” 772

Jarosław Turłukowski

Институт завещательного возложения в праве стран СНГ на фоне польского права 794

Anna Tworkowska-Baraniuk

Искусственное оплодотворение материалом умершего донора – сомнения этического и юридического характера..... 811

Grzegorz Tylec

Личные неимущественные права и другие личные нематериальные блага подлежащие защите *post mortem* 825

Санавбар В. Урунова

Защита личных неимущественных прав авторов *post mortem* в Республики Таджикистан 840

Michał Wojdała

Процессуальные последствия смерти процессуального представителя в гражданском процессе..... 850

Олег А. Зайцев, Роман Ю. Грачев

Прижизненный договор на оказание ритуальных услуг в системе обязательств по ритуальному обслуживанию..... 864

Piotr Zakrzewski

Вхождение наследников участника на его место в простое товарищество 874

Maria Zaporowska, Zofia Zaporowska

Кладбищенский вакуф. Основы правовой проблематики 900

Katarzyna Zoń

Протест против изъятия клеток, тканей или органов от несовершеннолетних *post mortem* 919

TABLE OF CONTENTS

Introduction	24
--------------------	----

Piotr Adamczewski

Cemetery services and competition law – a polemic with the position expressed in the article „Providing of cemetery and funeral services in the light of cemetery manager privileges under the Polish Competition Act”	28
--	----

Bolat Z. Aitimov

Specificity of inheritance due to death of one of founders of foundation according to the legislation of Kazakhstan	42
---	----

Ewelina Bachera, Hanna Chmielewska, Bartosz Smółka

International transport of corpses - <i>de lege lata</i> proposals and <i>de lege ferenda</i> proposals	50
---	----

Aleksey V. Barkov, Roman Y. Grachev

Trends and prospects of development of Russian legislation on the burial	67
--	----

Łukasz Błaszczak

Doubts concerning judicial actions in the case of death of defendant, which happened after bringing an action against him, but before delivering of an extract	79
--	----

Barbara Borzymowska

Differently, the same? – dying of animals	101
---	-----

Joanna Buchalska

A dead persons' surname used in trademark	111
---	-----

Ryszard Czerniawski

The issue of funeral law in activity of Commissioner for Civil Rights Protection 126

Krzysztof Czub

Personal interests and moral rights after the author's death (on the basis of Civil Code, copyright law and industrial property law)..... 132

Katarzyna Anna Dadańska, Adriana Tomczyk

Controversy over the rights to the grave 150

Wojciech Dubis, Marta Daćków

Time frame of the right to be forgotten..... 174

Rafał Dubowski

Non omnis moriar. Procurement of organs from deceased donors for transplantation in Polish and Spanish law 189

Andrzej Dzikowski

The funeral rites of the Roman Pontiff. Between the requiem and joy of the resurrection of Jesus Christ..... 210

Paweł Fiktus

Legal and historical aspects of the issue of memorial places in Polish legal system 226

Kinga Flaga-Gieruszyńska

Court proceedings in cases on presumption of death – selected issues..... 246

Teresa Gardocka

Can a human corpse be an object and to what consequences? 268

Grzegorz Gorczyński

The essence of testamentary burden and its enforceability 281

Łukasz Goździaszek

Deleting social media accounts 298

Joanna Haberko

Realization of the cult of the memory of the deceased closed person
in the context of the decision of partner's burial..... 310

Oleg A. Halabudenco

Legal regime of organs, tissues, cells and human body after death 325

Adam Jakusiewicz

Burials and respect for the dead in the jurisprudence
of the European Court of Human Rights 342

Julian Jezioro

Protection of the right to the integrity of the architectural work
post mortem auctoris – selected issues 363

Piotr Jurek

„Death” or the disappearance of the subject „History of State
and Polish law” at the Faculty of Law, Administration
and Economy, University of Wrocław..... 381

Maria A. Kapustina

The Cadaveric Donation: problems of legal regulation 399

Daniel Karkut

The violations of the cult of the deceased in virtual world
of computer game (?) 416

Tadeusz Kocowski

Business activity of plants and entrepreneurs in the field
of providing mortuary services 428

Piotr Kostański

Post mortem protection of the right of authorship of the invention 447

Pavel Koukal

Economic and moral rights of the deceased designer in the Czech
Republic 473

Filip Křepelka

Death abroad – legal framework and practices 488

Michał Krzewicki

The memory of the public figures' worship as a personal right 508

Anna Kubiak

Legal and economic issues of the Polish funeral industry –
the anthropologist's gaze 520

Joanna Kuźmicka-Sulikowska

Legatum per vindicationem and fulfillment of the will of the testator.
Considerations on the background of selected legal solutions 533

Monika Lewandowicz-Machnikowska

Death grants and other allowances aiming at covering of funeral
and commemoration costs 554

Artur Ławniczak

Dying of state 567

Wladimir E. Makoda

Copyright protection problems and guarding of personal
(nonproperty) intellectual property rights after the author's death.
Civil-law aspect 586

Paulina Marczak

The dignity of the deceased in relation to the funeral activity –
selected issues..... 596

Elwira Marszałkowska-Krześ, Izabella Gil

Procedural succession – selected issues and polemical..... 610

Jacek Mazurkiewicz

Unwanted Red Army Soldiers, the German antifascists ignored
and SS-men honored. The legal status and the realities of war
graves and cemeteries of Soviet and German soldiers in Poland..... 622

Jan Mazurkiewicz

Aftermaths of women's menstrual cycle and the validity
of suicides' will..... 644

Maciej Obrębski

Protection of personal rights connected with the dead in judicature... 653

Ievgen A. Riabokon

Heirs' obligations to recover expenses on maintenance, care,
treatment and burial of deceased and legal succession: correlation
of concepts..... 669

Marcin Rosegnal

Problems when planning the cemetery location..... 691

Joanna Studzińska

The testator's will and the proceedings for inheritance..... 712

Paweł Szulewski

Death 2.0 – digital assets in case of death 731

Piotr Szymaniec

The remains of Jeremy Bentham and the principle of utility.
Rights of the deceased persons and religion in the Benthamian
utilitarianism..... 750

Monika Tenenbaum-Kulig

Cemetery area's usage for other purpose as stated in Cemetery
and burial act of 31st of January 1959 772

Jarosław Turłukowski

The institution of instruction in testament in legal systems of states
belonging to the Commonwealth of Independent States in relation
to Polish law 794

Anna Tworkowska-Baraniuk

Artificial insemination with semen of the deceased donor – legal
and ethical doubts 811

Grzegorz Tylec

Moral rights and other legal personal rights protected *post mortem*... 825

Sanavbar V. Urunova

The protection of personal intangible rights of authors
post mortem in Tajikistan 840

Michał Wojdała

Procedural results of legal representative's death in civil proceedings... 850

Oleg A. Zaytsev, Roman Y. Grachev

Lifetime contract for the provision of funeral services in the system
of obligations on funeral service 864

Piotr Zakrzewski

The replacement of a civil law partnership's partner by a successor ... 874

Maria Zaporowska, Zofia Zaporowska

Institution of Cemetery Waqf. The outline of legal issues 900

Katarzyna Zoń

The objection to donation of the cells, tissues and organs
post mortem in case of minors 919

Słowo wstępne

Książka, którą opatrujemy słowem wstępnym, jest rzadkim w polskim piśmiennictwie prawniczym przedsięwzięciem badawczym. Obejmuje bowiem wiele zagadnień prawnych związanych ze śmiercią człowieka, choć się do nich nie ogranicza, przede wszystkim zaś zorientowana jest szeroko dotycząc nie tylko, a nawet nie przede wszystkim majątkowych konsekwencji śmierci.

Nie ulega jednak wątpliwości, że te ostatnie są dominujące zważywszy ich znaczenie społeczne, ekonomiczne, także psychiczne. Ci, którzy umierają, najczęściej pozostawiają dobra majątkowe, które ubogacają żywych, z reguły najbliższych. Mimo oczywistości tej konstatacji, to fascynujący fenomen o rozlicznych aspektach, z których prawny, poddany skomplikowanej regulacji, wbrew pozorom nie jest najbardziej intrygujący.

Oczywiste jest, że dla prawników ów prawny wymiar jest najdonioślejszy. Dowodem tego jest i to, że dziedziczenie zaowocowało powstaniem w znacznym stopniu odrębnej dziedziny prawa prywatnego, w Polsce stanowiącej jedną z tylko czterech ksiąg kodeksu cywilnego.

Jest też prawo spadkowe ciekawym, z chyba rzadko dostrzeganego punktu widzenia, obszarem regulacji. Dotycząc w zasadzie tylko zagadnień majątkowych jest przecież głęboko ukorzenione w prawie osobowym, przede wszystkim w prawie rodzinnym i opiekuńczym. Zawiera jednak i szcątkowe regulacje prawnoosobiste, będące pozostałością zwyczajów rozrządzeń testamentowych sprzed najmniej kilkuset lat, gdy testatorzy zanim *mortis causa* zadysponowali swym majątkiem zawsze rozliczali się z Bogiem, nierzadko prosili o wybaczenie tych, których skrzywdzili, często zabiegali o różne przejawy troski spadkobierców o swe grzeszne dusze.

Trudno powiedzieć, czy prawo spadkowe może w przyszłości ulec metamorfozie podobnej do tej, która stała się udziałem prawa rodzinnego? Ono bowiem, w XIX wieku, poza sferą osobowego prawa małżeńskiego, przesiąknięte było przede wszystkim treściami majątkowymi. Ale przez XX wiek coraz bardziej ubogacało się o wątki osobowe, które dzisiaj, w drugiej dekadzie XXI wieku, w prawie rodzinnym i opiekuńczym prawie

dominują. Bez względu na to, jak będzie się w przyszłości kształtować koncepcja prawa spadkowego, który chyba jednak pozostanie majątkowym, a nie stanie się majątkowo-osobistym, przedkładana do lektury czytelnikom książka ukazuje takie możliwości, przynajmniej perspektywy, powrotu w jakimś stopniu i do wspomnianych pozamajątkowych źródeł.

Chyba we wszystkich epokach i kulturach żywione było i jest przekonanie o potrzebie kultu zmarłych. Jest on przejawem zrozumiałych potrzeb żywych, ale i przeświadczenia wielu, że ci, którzy w widoczny sposób odchodzą, nie odchodzą całkiem. To znamienne, że owo przeświadczenie egzystujące w świecie idei towarzyszyło rzeczywistej, choć wielokroć nieuświadomionej więzi, jaka w zasadzie nie ustaje, mimo nieuchronnego zjawiska śmierci, między przeszłym, teraźniejszym i przyszłym światem materialnej egzystencji, także w sferze kontynuacji genetycznej, oraz tej więzi, która dla jednych znajduje oparcie nade wszystko w religijnej wierze, dla innych tylko w kulturowej nadbudowie.

Również we współczesnym prawie oraz w judykaturze i jurysprudenckiej sądowej wyraźnie obecna jest idea respektu dla przejawów woli, szeroko rozumianych przekonań i – najogólniej – wartości związanych z postacią tego, kto zmarł. Wierni temu przekonaniu są chyba wszyscy, zarówno zwolennicy poglądu o wygasaniu dóbr osobistych w chwili śmierci ich dotychczasowego podmiotu, będący w przytłaczającej większości, jak i ci nieliczni, którzy przekonani są, że dobra osobiste nie gasną w chwili śmierci, zaś prawa osobiste doń służą także wówczas ich pośmiertnej ochronie, mimo, iż nie są już prawami podmiotowymi zmarłych, lecz takimi czy podobnymi prawami „po zmarłych”.

Znaczące, że akceptacja dla prawnej ochrony wartości związanych z osobą zmarłego wyrastała przede wszystkim z tego, co rodziło życie, była więc w istocie wymuszoną reakcją prawników na to, czego oczekiwali bliscy tego, kto umarł. Świadczyło to i świadczy dalej, że są to zjawiska oraz problemy mające przede wszystkim praktyczny, użyteczny wymiar, choć idee, które tu dominują, płyną z potrzeb psychicznych, duchowych, religijnych, społecznych, kulturowych.

Potrzeba ochrony tych wartości nie ogranicza się do obszarów związanych z tradycyjną problematyką cywilnoprawnej ochrony dóbr osobistych, w tym stosownych kwestii w prawie firmowym. Poza doniosłymi regulacjami w prawie autorskim, obejmuje prawo cywilne procesowe,

prawo własności przemysłowej i prawo pracy. Sięga jednak dalej, w istocie jest prawie wszechogarniająca, dotyczy bowiem także prawa publicznego, w szczególności szeroko rozumianego prawa administracyjnego, karnego, także tego, które zapewnia ochronę danych osobowych oraz określającego reguły pobierania i przeszczepiania komórek, tkanek i narządów, a także tych praw, które zwykło się nader konwencjonalnie określać jako medyczne i wyznaniowe. Nawet tego wycinka prawa czasu przełomu, które zostanie być może nazwane lustracyjnym. Wynika stąd, że przedstawione w tej książce artykuły obejmują zapewne znaczącą, ale tylko część szerszej problematyki, która czeka na zainteresowanie i trud przyszłych badaczy.

Z przedstawionych uwag chyba wynika, że także proces odchodzenia, mimo oczywistych barier (raczej nie granic), należy uważać jednak za w istocie niemający kresu. Uzasadnionej, w rzeczywistości osobniczej dominującej funkcji śmierci, nie może więc towarzyszyć deprecjacja oczywistych kontynuacji nie tylko genetycznych, ale i społecznych, kulturowych, psychicznych, duchowych, a więc tych, które z punktu widzenia personalistycznego wcale nie mogą być uznane za mało znaczące.

Tak oto na truizm zakrawa przecież poważne, bo dotyczące kwestii poważnych stwierdzenie, że odchodzenie jest procesem. W ogóle, nie tylko w sferze dóbr osobistych, kulturowych. I tak, jak pojawienie się konkretnego człowieka ukorzenione jest w przeszłości, tak i odchodzenie, będące już *ante mortem* zapowiedzią przyszłości, obecne w teraźniejszości, wyrasta przecież z przeszłości i przeszłością jest w znacznym stopniu zdeterminowane. Stanowiąc także prawniczą aplikację, nie tylko heglowskiej u korzeni, konstatacji o wszechzwiązku rzeczy i zjawisk: przeszłych, teraźniejszych, przyszłych. Oraz nadziei, które żywił Horacy pisząc w wersie szóstym ody trzydziestej pieśni trzeciej, że „*non omnis moriar*”.

* * *

Artykuły publikowane w tej książce są owocem międzynarodowej konferencji naukowej, która odbyła się 22 listopada 2014 r. na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Jej współorganizatorami był Instytut Prawa Cywilnego WPAiE UW, Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej, Koło Naukowe Prawa Komputerowego oraz Studenckie Koło Naukowe Audiatur. Sponsorami konferencji była Krajowa Rada Notarialna, Izba Komornicza we Wrocławiu, Okręgowa Izba Radców

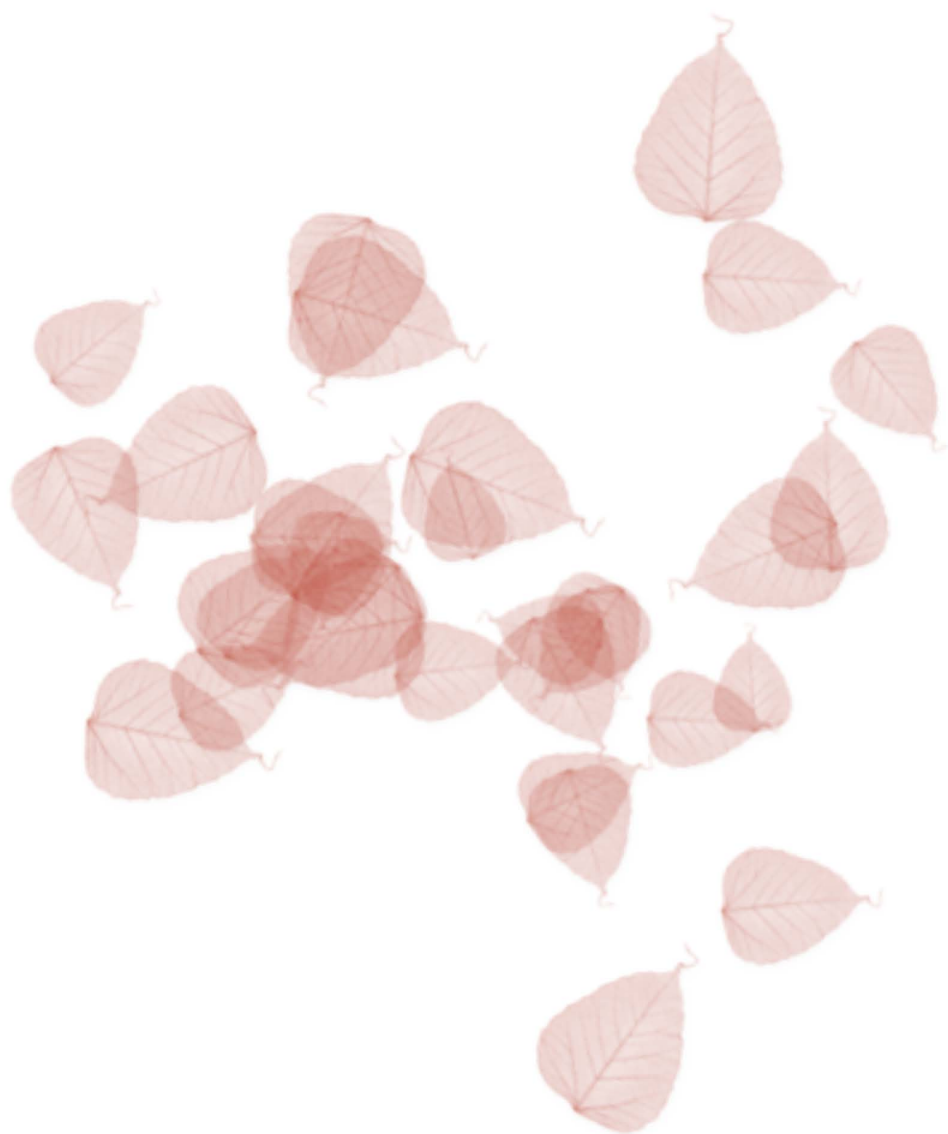
Prawnych we Wrocławiu, Czart Sp. z o.o. oraz Polska Izba Pogrzebowa.

W konferencji wzięli udział profesorowie i inni badacze z wielu ośrodków naukowych i instytucji w Polsce, a także profesorowie, docenci i młodzi uczeni z Czech, Federacji Rosyjskiej, Kazachstanu, Mołdawii, Niemiec, Tadżykistanu i Ukrainy.

Edycja tej książki była możliwa dzięki wsparciu finansowemu pani prezes Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu Grażyny Szyburskiej-Walczak.

Nieocenioną pomoc w przygotowaniu jej do druku okazała pani Barbara Bernfeld z Wiednia i pan Michał Matusiewicz z Wrocławia.

Jacek Gołaczyński
Jacek Mazurkiewicz
Jarosław Turłukowski
Daniel Karkut

ISBN 978-83-62832-08-8